

УДК 351:323.39-051:32:005.953.2
DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.1-2.6>

В. В. Туча

кандидат наук із державного управління,
докторант кафедри парламентаризму та політичного менеджменту
Національної академії державного управління при Президентові України

РЕКРУТИНГ ЕЛІТИ ЯК СТРУКТУРНИЙ СКЛАДНИК СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

У межах статті здійснено аналіз рекрутингу еліт як структурної умови стратегічного розвитку держави, ідентифіковано сутність, тотожність і відмінність рекрутингу та селекторату еліт у процесах соціально-політичної інтеграції; охарактеризовано залежність формування елітного структурного сучасного суспільства від інтересів і потреб населення, а також встановлено, що широта селекторату передбачає побудову внутрішньо гнучкої структури еліти із залученням усіх прошарків суспільства. Розроблено інструментарій розширення селекторату, його впливу на формування диверсифікаційної елітної структури у формі виникнення нових конкуруючих угруповань, що в такий спосіб забезпечує виникнення нової якості еліти.

У статті здійснено аналіз рекрутингу еліт як структурної умови стратегічного розвитку держави, який дав змогу ідентифікувати сутність рекрутингу та селекторату еліт у процесах соціально-політичної інтеграції та дезінтеграції суспільства й держави, а також показано залежність формування елітного структурного сучасного суспільства від його інтересів і потреб.

Автором доведено, аби рекрутинг еліт слугував стратегічному розвитку держави, мають бути чітко визначені принципи та механізми рекрутингу політичної й державно-управлінської еліт, які б гарантували жорстку конкуренцію між ними як умову конкурентної нової й традиційної моделей організації системи політичного й публічного управління. Показано, що широта селекторату передбачає побудову внутрішньої гнучкої структури еліти із залученням усіх прошарків суспільства, наявна гомогенність еліт є свідченням запровадження регламентаційних блокувань, які стримують динамічний розвиток елітної структури сучасного суспільства, а відтак й передумови для стратегічного розвитку держави. Розширення селекторату приводить до диверсифікації елітної структури у формі виникнення нових конкуруючих угруповань, що в такий спосіб приводить до виникнення нової якості еліти.

Ключові слова: політична еліта, державно-управлінська еліта, політико-адміністративна еліта, демократизація, постмодерне суспільство, постмодерна держава, публічне управління, публічний простір, структурна взаємодія еліт, функції еліт, розвиток еліт.

Постановка проблеми. У постмодерному суспільстві правляча еліта набуває особливості структурної монолітності, в результаті чого вона перебирає під свій контроль не лише політичну, але й публічну сферу держави. Утворюється ситуація, яка досить чітко ілюструє політичну конструкцію залежності «елітної кар'єри» представників державно-управлінської сфери від належності їх до політичного сектору й взаємодії їх із політичними елітними групами. Однак у плюральному постмодерному суспільстві, яке базується

на вертикальній й горизонтальній стратегічній комунікації між різними суб'єктами публічного простору держави, постає доцільність запровадження ціннісно технологічних прийомів рекрутингу еліт, які б забезпечували кар'єристські процедури відбору й просування еліт. Це увиразнює можливість використання терміна стратегічна політична й державно-управлінська еліта, що, відповідно, дає змогу сфокусувати індивідуально-типологічні й технологічні особливості індивідуалізованого відбору еліт. Такий методологічний підхід забезпечує спрямування рекрутингу еліт у напрямі відбору «найталановитіших»

осіб й розміщення їх у системі публічного управління так, аби це гарантувало відповідну результативність для забезпечення стратегічного розвитку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Традиційно рекрутинг політичної й державно-управлінської еліти як методологічна категорія використовується для характеристики процесів формування еліти, поповнення її новими членами відповідно до чітко визначених критеріїв, які задають відповідні нормативи стратегічного розвитку держави. В межах цього дослідження ми спираємося на більш загальну термінологічну конструкцію розуміння рекрутингу еліт як структурну умову стратегічного розвитку держави, використовуючи концепцію А.А. Василюва, який під нею пропонує розуміти «імітацію» процесів розміщення осіб на відповідних статусних позиціях відповідно до здібностей, таланту та інноваційності. Зважаючи на цей контекст, рекрутинг «... несе очевидний вплив на процес "зверху", передбачаючи деяку суб'єктивну активність і навіть елемент штучного відбору "підходящих" людей» [1].

Дотримуючись цієї дослідницької логіки цілком виправданим видається широкий контекст ідентифікації рекрутингу як «... процесу залучення індивідів в активне політичне життя, який передбачає їх відбір та просування на найвищі позиції в політичній сфері суспільства» [2, с. 524]. У цьому плані йдеться про те, що чим вищою й результуючою є практика рекрутингу еліт і, відповідно, чим вищим демократичним критеріям вона відповідає, тим активнішим є її вплив на стратегічний розвиток держави й ефективніше функціонує її сфера публічного управління. Зважаючи на це, в межах постмодерної держави постає технологічне завдання розроблення результативного інструментарію реалізації рекрутингу еліт, включно з приведенням у відповідність електорального законодавства відповідно до вимог стратегічного розвитку держави. У цьому плані вдосконалення потребує також практика взаємодії еліт (внутрішньоелітні стосунки), включно із клієнтарними відносинами, відносинами особистої відданості та підтримки у від-

борі еліт на вищі політичні й адміністративні посади.

Мета статті – здійснити аналіз рекрутингу еліти як структурної умови стратегічного розвитку держави. Досягнення цієї мети зумовлює вирішення відповідних завдань, а саме: ідентифікувати сутність рекрутингу та селекторату еліт у процесах соціально-політичної інтеграції; охарактеризувати залежність формування елітного структурного сучасного суспільства від його інтересів і потреб, встановити, що широта селекторату, передбачає побудову внутрішньо гнучкої структури еліти із залученням усіх прошарків суспільства; визначити, наскільки розширення селекторату приводить до диверсифікації елітної структури у формі виникнення нових конкуруючих угруповань, що, відповідно, приводить до виникнення нової якості еліти.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи рекрутинг як чітку систему відбору осіб до елітних структур держави, доцільно чітко враховувати можливість дотримання рецептивної методології, яка передбачає *вступ до еліти на умовах їхньої власної заслуги та визнання в суспільстві*. Ба більше, запровадження цієї методології дає змогу чітко артикулювати вплив індивідуально-типологічних (особистісних) заслуг еліт на забезпечення умов стратегічного розвитку держави. У цьому плані ресептивність виступає визначальним критерієм результативності елітних кіл у функціонуванні загальностратегічного вектора системи публічного управління. Запровадження ресептивних критеріїв у системі рекрутингу еліт у процесах стратегічного розвитку держави «забезпечує більш рівні можливості доступу до влади всім громадянам, або обмежує ці можливості або й зовсім їх позбавляє на цілком паритетних і відкритих засадах» [3]. Це свідчить про те, що рекрутинг політичної й державно-управлінської еліти, який базується на принципах ресептивності, слугує демократизації політичної й державно-управлінської системи, яка передбачає «створення для кожного громадянина рівних можливостей досягнення такого становища, яке надає їм право вважатись членом певного елітарного угруповання» [3].

З огляду на це сучасна методологія рекрутингу еліт, яка відповідає конструкції стратегічного розвитку держави, передбачає врахування таких технологічних прийомів, які характеризуються своєю відповідною результативністю. У цьому плані йдеться про широту соціальної бази осіб, які забезпечують відбір еліти, враховуючи відповідні його операції, процедури та механізми. Зважаючи на це, доцільно враховувати технологічну специфіку закритого й відкритого рівнів рекрутингу еліт, кожен із яких характеризується особливостями застосування інструментальної бази її реалізації. Це свідчить про те, що закритий рекрутинг еліт передбачає передусім формування елітарних кіл з огляду на вузький привілейований сегмент суспільства, який відтворюється на власній методологічній і технологічній основі. Однак такий методологічний рівень рекрутингу еліт містить внутрішню інституціональну деструкцію, оскільки містить високий рівень ресурсної закритості, унаслідок чого прихід нових представників елітарних груп є мінімальним. Найбільш демократизованою система публічного управління й динамізованим стратегічний розвиток держави є під час запровадження методології відкритого рекрутингу. Її запровадження супроводжується широкою змагальністю елітних груп, що призводить до мобільності соціально-політичної структури суспільства й розвитку системи соціальних комунікацій між елітами та суспільством. За умов відсутності комунікативного взаємозв'язку між відповідними елітарними структурами та суспільством останнє зазнає інституційної декомпозиції, внаслідок чого настає суспільна нестабільність, яка негативно позначається на факторах стратегічного розвитку держави.

Такий контекст, у свою чергу, зворотно свідчить також і про якість політичної й державно-управлінської еліти в межах публічного простору сучасної держави та залежить безпосередньо від способів її рекрутингу й особливо від того, наскільки сфера відбору еліт є «прозорою» та «відкритою» для різних прошарків суспільства. У цьому плані йдеться також і про зворотний аспект, а саме про те, що «якість

еліти залежить від способів її рекрутування, від того, наскільки еліта «прозора» та відкрита для найбільш активних, освічених, здібних до інновацій людей із всіх класів та прошарків суспільства, а також від того, чи існують заслони на шляху вертикальної соціальної мобільності для людей випадкових, морально нечистоплотних, тобто чи насправді в цю еліту попадають найбільш гідні в моральному та інтелектуальному планах люди» [4]. Аналізуючи такий контекстний ряд ідентифікації рекрутингу політичної й державно-управлінської еліти, варто вказати і на вплив форм соціальної організації суспільства на технологію відбору та просування еліт. У цьому плані йдеться про те, що рівною мірою як відкритому, так і закритому суспільству, незалежно від типології соціальної мобільності, конкретно притаманні їй мають відповідну технологію рекрутингу еліт. З огляду на це в межах закритого суспільства спостерігається низька соціальна мобільність, в результаті цього діють високо забюрократизовані механізми відбору еліт, тоді коли в межах відкрито суспільства діє висока соціальна мобільність, у результаті чого відбувається висока динамізація розвитку політичної й адміністративної систем.

Варто зазначити, що закритий і відкритий типи суспільства, попри відповідні константи соціальної мобільності еліт, все одно гарантують відповідний вплив еліт на забезпечення стратегічного розвитку держави. У цьому плані йдеться про формування відповідної політико-правової культури, яка визначає як широту, так і вузькість соціального простору еліт. За певних умов політична еліта, монополізуючи елітні позиції в суспільстві, блокує вільне просування на високу політичну вертикаль державно-управлінської еліти без її «санкціонованої легітимації». Це свідчить про високий рівень авторизації сфери публічного управління, що, відповідно, становить технологічні бар'єри для найбільш здібних і професійно-підготовлених осіб, які, однак, формально не вмонтовані в систему конкретного політичного простору, який задає окрема політична сила. Це призводить до певної політичної дестрафікованості, що прирікає політичну

систему на мобілізаційний застій, унаслідок чого як політична, так і державно-управлінська система втрачають здатність до ефективного функціонування, що, по суті, породжує «виникнення контреліти, яка перемагає правлячу еліту за своїми інтелектуальними та пасіонарними показниками, яка використовує невдоволення населення чинною соціальною системою для її повалення заради зміни еліт» [5].

У межах дослідження ми спираємося на мерітократичну лінійку запровадження рекрутингу політичної й державно-управлінської еліти, попри їхню функціональну відмінність і структурну специфіку їхніх ролей щодо забезпечення функціонування публічного простору держави. У підтвердження цього американський елітознавець *С. Келлер* зазначає, що «еліта має навчатись і являти собою меншість, яка ґрунтується на компетентності та високій моралі» [6]. Априорність цієї тези свідчить про те, що високоморальною може бути лише меншість суспільства, оскільки більшість все одно позбавлена можливості активної участі у процесах формування та реалізації публічної політики, а відтак і забезпечення стратегічного розвитку держави. Такий контекст свідчить також і про те, що рекрутинг політичної та державно-управлінської еліти як структурний складник стратегічного розвитку держави стає можливим лише за умови ригідності соціальної стратифікації суспільства, яка передбачає запровадження чітких нормативних принципів відбору та просування еліт по політичній та державно-управлінській вертикалі й горизонталі. Здебільшого таким нормативним принципом, на думку *С. Келлера*, виступає соціальне походження, що свідчить про те, що в «більш відкритих системах соціальної стратифікації вищий рівень соціальної мобільності й, відповідно, соціальне походження має менше значення» [6]. Однак у цьому плані постає питання, як ця конструкція рекрутингу еліт впливає на стратегічний розвиток держави у напрямі розроблення програмної патетики розвитку та життєдіяльності суспільства в довготривалій перспективі.

У межах демократичних політичних і державно-управлінських систем функ-

ціональною константною є методика рекрутингу еліт, яка базується на запровадженні інструментарію її *репрезентативності*. У цьому плані йдеться про застосування таких інструментальних марок селекції та рекрутингу еліт, які визначають рівень її ригідності, а відтак і впливу на процеси стратегічного розвитку держави. Така методологічна конструкція дає змогу артикулювати такі аспекти рекрутингу політичної й державно-управлінської еліти, до яких *С. Ротмен* відносить «мобільність еліт, їх сходження на елітні позиції, особливості підйому та паління окремих соціальних груп, цілих класів всередині еліти» [7].

У такий спосіб у цьому плані артикулюється надзвичайно важливий аспект, який потребує методологічної деталізації та стосується безпосередньої зміни критеріїв рекрутингу еліт залежно від умов соціально-економічного та політичного розвитку держави. З цього *А. Нараї* звертає увагу на відповідну специфіку рекрутингу еліт у період постмодерну, на відміну від модерного періоду. Така відмінність, на думку вченого, лежить у площині структурного ускладнення процедур відбору еліт і високого рівня його диференційованості, що зумовлено самими умовами розвитку сучасного суспільства, яке потребує утвердження новітньої елітної структури. В цей період часу переважають тенденції відкритого рекрутингу еліт, який «ґрунтується на виключному врахуванні ресептивних якостей особистості» [8].

Здійснюючи аналіз сучасної світової практики рекрутингу еліт як структурну умову забезпечення стратегічного розвитку держави доцільно зазначити, що більшість систем публічного управління використовують так звану ранжувальну лінійку, яка включає запровадження таких основних підходів попадання в еліти, як: «аскриптивний (прімодіальний, позиційний) та на основі особистісних досягнень (мерітократичний)» [9, с. 331]. Найбільшу результативність рекрутингу еліт гарантує мерітократичний підхід, який абсолютизує характеристику особистісних заслуг претендентів. Такий підхід досягнення елітних позицій у суспільстві також включає потенціал конкурентної спроможності

претендентів відстояти власну професійну компетентність у вирішенні відповідних функціональних завдань. Зважаючи на високу результативність мерітократичної практики відбору елітних груп, під нею слід розуміти універсальний інструментарій розвитку елітної структури в сучасному світі. Варто особливо наголосити, що однією з умов результативності мерітократичної практики має виступати заданість відповідних формальних критеріїв, таких як передусім професійні навички, патріотична спрямованість і політична нейтральність, які визначають функціональну ефективність елітної структури у сфері публічного управління. У цьому плані ми спираємося на опосередкованість урахування варіабельних критеріїв відбору еліт і слідування неформальним вимогам, серед яких – родинна спадкоємність, майновий стан, партійна належність, досвід, особиста відданість, ідеологічна й політична толерантність.

Зважаючи на необхідність забезпечити результативність впливу рекрутингу політичної й державно-управлінської еліти на стратегічний розвиток держави, убачається доцільним обґрунтувати умовну шкалу доступності попадання в еліти осіб із неелітного середовища. Така шкала доступності має слугувати своєрідним запобіжником для попадання в еліти осіб, які не відповідають критеріям елітного відбору. Це дасть змогу побудувати відкриту й прозору систему змагальності претендентів на елітні позиції не використовуючи «дешевий протекціонізм, рекомендаційну практику, взятки і т.п. інструментальні засоби» [10]. Запровадження шкали доступності попадання в еліти артикулює первинні висування критеріїв відповідності осіб, які претендують на елітні позиції, нівелюючи при цьому первинність побудови елітної структури за формальними та декларативними критеріями вимог до функціонування системи публічного управління. Тобто йдеться про затребуваність певної якості еліти в суспільстві, аби вона слугувала умовою стратегічного розвитку держави.

У межах дослідження на особливу увагу також заслуговує ідентифікація статусних позицій суб'єкта відбору щодо побудови

елітної структури суспільства. З цього приводу американський елітознавець *Р. Патнем* запропонував спиратися на «класифікацію техніки відбору еліт на умовах можливого втручання у процес відбору людського фактора та виділення серед них автоматичних, квазі-автоматичних і дискреційних (представлених на розгляд селекторату) механізмів» [11]. З огляду на це автоматичні техніки вимагають чіткого ранжування й відповідності кандидатів забезпеченню якості функціонування системи політичного та публічного управління. Здебільшого запровадження цієї техніки у формі своєї результативності містить і відповідні функціональні виклики, які стосуються не відбору нових претендентів до елітної структури, а переміщення суб'єктів елітної структури як по вертикалі чи по горизонталі, так і загалом у межах усієї елітної структури. До квазі-автоматичних механізмів учений відносить побудову системи старшинства або вислуги років і систему складання іспитів, де наперед визначено критерії до претендентів й запроваджено об'єктивну оцінку визначення їхньої якості та її відповідності визначеним критеріям результативності системи політичного та публічного управління. Однак цей механізм усе одно не виключає запровадження суб'єктивного факторп особистісного втручання у процес рекрутингу еліт. Запровадження дискреційних механізмів передбачає таку техніку відбору, як призначення, кооптацію, вибори, що потребує відповідного суб'єкта координації процесу рекрутингу еліт. Це на передній план висуває питання селекторату еліт, тобто тих, на кого покладається функціональне завдання – забезпечити результативність відбору претендентів на елітні позиції.

У межах різних національних практик політичного й публічного управління функціонує відповідна система селекторату еліт. Отже, йдеться про те, що «в мерітократичних режимах вибирати й призначати (що здебільшого є рівнозначним) може одна людина або невелика кількість людей, тоді коли у ролі селекторату демократичних режимів виступає все населення держави» [12, с. 144]. Це, своєю чергою, свідчить про відповідну техноло-

гічну залежність селекторату від типу політичного режиму. Однак така залежність, на думку *Г. Моски*, має певні виклики, йдеться про те, що «всезагальність виборів за демократичної форми правління є поширеною ілюзією, оскільки завжди є обмеження як об'єктивного (наприклад, селекторат парламентаріїв може складатись із невеликих груп активістів певної партії), так і суб'єктивного (використання брудних технологій, маніпулювання свідомістю виборців)» характеру [13]. З огляду на це майже досконалою є аргументація вченого, який доводить, що «коли ми говоримо, що виборець вибрав свого представника, ми висловлюємось украй некоректно, правда полягає лише в тому, що представник сам вибрав себе за допомогою голосів виборців, або якщо це формулювання є надзвичайно жорстким, ми могли б пом'якшити його, сказавши, що представника вибрали його друзі» [14]. Така контекстна логіка свідчить про те, що розмір селекторату завжди відіграє стратегічну роль у формуванні елітної структури суспільства, задаючи параметри варіативності вимог, які висувуються до якості претендентів на елітні позиції. Варто зазначити, що така варіативність вимог забезпечує формування різнопланової за своїми якостями та установками елітної структури, яка й слугує стратегічним фактором стабільної життєдіяльності суспільства й держави.

Враховуючи той факт, що композиція селекторату визначає ефективність формування елітної структури сучасного суспільства, варто вказати на основні фактори, які гарантують таку її результативність у контексті забезпечення стратегічного розвитку держави. У цьому плані йдеться про те, що лише селекторат задає чітко визначені критерії, які забезпечують відбір претендентів та елітні позиції, в протилежному разі їхня відсутність діаметрально знижує й результативність функціонування системи політичного й публічного управління. Чіткість розуміння критеріїв вимог, які висувуються до претендентів, дає змогу побудувати єдину функціональну органіку ресурсної системи публічного управління й забезпечення стратегічного розвитку держави.

Наступним фактором є функціональний вплив селекторату на здійснення корективної практики обраних суб'єктів елітних структур, аби вони повною мірою відповідали чітко визначеним критеріям вимог, які висувуються до результативності системи політичного й публічного управління. Це свідчить про певну відповідальність селекторату на систему критеріїв вимог, за методикку відбору суб'єктів елітних структур та їхню здатність оптимізувати свою компетентнісну структуру відповідно до вимог публічного управління.

Підтверджуючи таку високу результативність впливу селекторату на результативність методології рекрутингу політичної й державно-управлінської еліти *К. Мангейм* особливу увагу звернув на «важливу новацію демократичної фази розвитку суспільства, яка призвела до легітимації процедур відбору еліт виключно за принципом досягнутого раніше успіху у відповідній сфері суспільного життя, що виступає єдиним критерієм суспільного визнання еліт» [14, с. 317]. Це свідчить про те, що відбір еліт за досягнутими раніше успіхами суб'єктами елітної структури дає змогу побудувати мерітократичну систему політичного й публічного управління. Така новація демократичного типу суспільного розвитку пов'язана з відповідними соціальними змінами, які привели до можливості забезпечення швидкого переходу між відповідними стратифікаційними групами, здебільшого досить діаметральними, однак досить конкурентними між собою. Це свідчить також і про те, що демократична практика рекрутингу еліт може забезпечувати ротацію еліт у межах однієї замкненої групи, оскільки основним її критерієм результативності є ротація еліт між різними соціальними групами, зокрема, як відкритими, так і закритими. У підтвердження цього *К. Мангейм* вказав на три основні форми, яких набуває рекрутинг еліт у сучасному суспільстві, серед яких такі:

– *бюрократичне просування* передбачає тип селекції, який забезпечується працівниками, що володіють відповідним чуттям соціально-політичної ситуації, в результаті чого вони здійснюють відбір

еліт згідно з чіткими приписами, які дають змогу враховувати широту інтересів претендентів, їхню схильність до імпровізації;

– *нерегульована конкуренція* визначальним критерієм відбору еліт визнає не їхню професійну компетентність і функціональну результативність щодо виконання відповідних завдань, а виключно їхню здатність завойовувати визнання громадськості;

– *класовий поділ*, пов'язаний із розвитком класових партій, які забезпечують колективний принцип впливу елітної групи, а не її окремого лідера, як елітних позицій у суспільстві [14, с. 324].

Запропоновані вченим форми рекрутингу еліт свідчать про запровадження трьох механізмів сприяння їх висуненню, які зумовлені демократичним розвитком держави, що привело до формування нової самосвідомості еліт, які здатні результативно функціонувати лише в умовах відкритого суспільного й політичного простору. Функціональна спроможність політичної й державно-управлінської еліти побудувати такий простір є структурною умовою їхнього впливу на стратегічний розвиток держави. У цьому плані йдеться про «відносну відкритість елітних груп в умовах демократичного управління, яке є неодмінною умовою їхньої реальної життєздатності, оскільки кожна людина, яка приходить із іншої сфери життя, привносить нові імпульси, збагачує внутрішню атмосферу елітної групи та слугує посередником, який пов'язує групу з іншими групами й прошарками, з якими еліті доводиться спілкуватися» [14, с. 350].

Деяко іншої методологічної позиції дотримується *Г.К. Агїїн*, який наголошує на умовності термінів «відкритість» і «закритість рекрутингу еліт» у межах сучасного постмодерного суспільства. Це зумовлено відсутністю «жорсткої кореляції» між типом суспільства як системи і типом елітного рекрутингу. На підставі цього й не вдається вирішити питання щодо того, наскільки «відкритий чи закритий тип рекрутингу в цьому суспільстві дає можливість зрозуміти специфіку елітоутворення, перспективи подальшого розвитку та інші пов'язані з рекрутингом характеристики»

[15, с. 85]. У підтвердження цього вчений описує тенденцію, характерну для більшості пострадянських держав перехідного та сталих періодів, який свідчить про домінування мобілізаційного принципу рекрутингу еліт, що «зумовлений дефіцитом значних для розвитку ресурсів, що визначило суперечність між потребами (передусім в обороні та розвитку) та завданнями держави, з одного боку, і між можливостями громадянського суспільства – з іншого» [15, с. 87]. Така суперечність, на думку більшості вчених, зумовила пріоритет політичних цілей держави над економічними інтересами, що стало об'єктивною умовою для виникнення конфлікту між державою та її громадянами, в результаті чого стало можливим поширення та розвиток авторитарних і тоталітарних систем. Це, у свою чергу, заклало гностичні блокатори для стратегічного розвитку й інноваційного поступу держави.

Аби вирішити подібну ситуацію, рекрутинг еліт має слугувати чіткій кореляції інтересів держави та громадянського суспільства, що, у свою чергу, забезпечить можливість мобілізаційного та інноваційного типів демократичного розвитку держави. Це зумовлює доцільність співвідношення практики рекрутингу еліт із стратегічними завданнями, які висуває суспільство щодо вирішення основних завдань у напрямі відбору саме тих людей, які можуть слугувати реалізації їхніх інтересів. У цьому плані йдеться про певну передзаданість розвитку суспільства й прогнозованість соціально-економічних і політичних змін за умови формування еліти конкретно взятого суспільства в межах конкретно-історичного розвитку держави. Зважаючи на це, американський учений *Б. Харасім* вказав на два типи соціальної мобільності, які забезпечують рекрутинг еліт як стратегічну умову розвитку держави, серед яких: 1) мобільність як добровільне переміщення або циркулювання індивідів у межах соціальної ієрархії та 2) мобільність, яка диктується структурними змінами розвитку суспільства (війни, революції, демографічні та економічні фактори), які визначають структуру політичних вакансій [16]. Це свідчить про те, що зміна балансу політичних

сил у сучасному суспільстві, яка відбувається в результаті рекрутингу еліт, слугує стратегічним фактором перетворення публічної системи держави. З огляду на це рекрутинг політичної й державно-управлінської еліти в постмодерному суспільстві є стабільною компонентною забезпечення рівних політичних можливостей і форм групового членства за допомогою чітко визначених критеріїв відбору професійних ролей і статусів осіб, необхідних для стратегічного розвитку держави. У підтвердження цього Б. Харасім вказав на кореляцію лідерських якостей та відповідної мотивації претендентів щодо забезпечення функціонування суспільства та здобуття підтримки еліт із боку суспільства [16].

Висновки і пропозиції. Отже, здійснений нами аналіз рекрутингу еліт як структурної умови стратегічного розвитку держави дав змогу ідентифікувати сутність рекрутингу та селекторату еліт у процесах соціально-політичної інтеграції та дезинтеграції суспільства й держави, показано залежність формування елітної структурної сучасного суспільства від його інтересів та потреб, а також і від здатності претендентів на елітні позиції відповідати на об'єктивні умови функціонування системи політичного та політичного управління. Доведено, аби рекрутинг еліт слугував стратегічному розвитку держави, мають бути чітко визначені принципи та механізми рекрутингу політичної й державно-управлінської еліт, які б гарантували жорстку конкуренцію між ними як умову конверсії нової й традиційної моделей організації системи політичного й публічного управління.

Показано, що широта селекторату передбачає побудову внутрішньо гнучкої структури еліти із залученням усіх прошарків суспільства, наявна гомогенність еліт є свідченням запровадження регламентаційних блокувань, які стримують динамічний розвиток елітної структури сучасного суспільства, а відтак й передумови для стратегічного розвитку держави. Розширення селекторату приводить до диверсифікації елітної структури у формі виникнення нових конкуруючих угруповань, що в такий спосіб приводить до виникнення нової якості еліти.

Список використаної літератури:

1. Васильев А., Мухопад В. Идеал элиты в политико-правовом наследии евразийства. URL: <file:///C:/Users/Inna/Desktop/ideal-elity-v-politiko-pravovom-nasledii-evraziystva.pdf>.
2. Бурдые П. Формы капитала. *Западная экономическая социология: Хрестоматия современной классики* / сост. и науч. ред. В. Радаев. Москва, 2017. С. 519–536.
3. Komhauser W. "Power Elite" or "Veto Groups". *Class, Status and Power*. 2-d ed. / ed. by R. Bendix and S.M. Lipset. London, 2018 P. 210–218. URL: <https://sites.middlebury.edu/individualandthesociety/files/2010/09/Weber-Class-Status-Party.pdf>.
4. Giddens A. *The Class Structure of the Advanced Societies*. London : UNWIN HYMAN. URL: <https://www.worldcat.org/title/class-structure-of-the-advanced-societies/oclc/830086>.
5. Кузенко И. Интеграция и дифференциация в функционировании элитных сетей. URL: <http://socnet.narod.ru/library/authors/kuzenko/2-3.htm> (дата звернення: 28.01.02).
6. Keller S. *Beyond the ruling class. Strategic elites in modern society*. New York. URL: <https://academic.oup.com/sf/articleabstract/44/4/604/2228724?redirectedFrom=fulltext>.
7. Rotmen S. *Eliten in Deutschland. Rekrutierung und Integration*. Opladen, 2017. URL: <https://www.springer.com/de/book/9783810018427>.
8. Haggai y J. *Sehrest. White's Free-Banking Thesis: A Case of Mistaken Identity*. 2018. URL: <https://mises.org/library/whites-free-banking-thesis-case-mistaken-identity>.
9. Шумпетер И. *Капитализм, социализм и демократия* / пер. с англ.; предисл. и общ. ред. В. Автономова. Москва : Экономика, 1995. 540 с. URL: <http://sdinform.org/upload/books/Theory%20of%20socialism/Democratic%20socialism/Schumpeter.%20Kapitalism,%20socialism%20i%20demokratija.pdf>.
10. Welzel Ch. Biirklin W., Rebenstorf H. *Rekrutierung und Socialisation der ostdeutschen Elite: Aufstieg einer demokratischen Gegenelite?* URL: https://www.researchgate.net/publication/300600298_Rekrutierung_und_Sozialisation_der_ostdeutschen_Elite_Aufstieg_einer_demokratischen_Gegenelite.
11. Putnem R. *The comparative study of political elites*. New Jersey, 2018. URL: <https://scholar>.

- harvard.edu/robertputnam/publications/comparative-studyofpolitical-elites.
12. Борисова Н. Трансформация механизма рекрутирования политических элит в Мексике в последней четверти XX в. *Элитизм в современном мире.* / под общ. ред. В. Мохова. Пермь, 2018. С. 141–152.
13. Моска Г. Правящий класс / пер. с англ. Т. Самсоновой. URL: http://ecsocman.hse.ru/data/590/695/1217/028_moska.pdf.
14. Манхейм К. Человек и общество в эпоху преобразования. Киев : Диагноз нашего времени. Москва, 1994. 569 с.
15. Агиин Г. Формы рекрутирования политических элит. *Общественные науки и современность.* 2018. № 3. С. 73–91.
16. Harasymiw B. Political Elite Recruitment in the Soviet Union. London, 2014. URL: <https://www.palgrave.com/gp/book/9780333300756>.

Tucha V. Elite recruiting as a structural component of the strategic development of the modern state

The article analyzes elite recruiting as a structural condition for the strategic development of the state, identifies the nature, identity and difference of elite recruitment and selection in the processes of socio-political integration. The dependence of the formation of an elite structural modern society on the interests and needs of the population is characterized, and it is also established that the breadth of the electorate provides for the construction of an internally flexible structure of the elite with the involvement of all sections of society. The toolkit for expanding the electorate and its impact on the formation of a diversifying elite structure in the form of the emergence of new competing groups has been developed, thus ensuring the emergence of a new quality of the elite.

The article analyzes elite recruiting as a structural condition for the strategic development of the state, which allowed to identify the essence of elite recruitment and selection in the processes of socio-political integration and disintegration of society and the state, and also shows the dependence of the formation of elite structural modern society and its interests.

The author has proved that for the recruiting of elites to serve the strategic development of the state, the principles and mechanisms of recruiting of political and state-administrative elites should be clearly defined, which would guarantee a fierce competition between them, as a condition for the conversion of new and traditional models of organization of the system of political and public administration. It is shown that the breadth of the electorate implies the construction of an internal flexible structure of the elite with the involvement of all sections of society, the existing homogeneity of the elites is evidence of the introduction of regulatory blocks that impede the dynamic development of the elite structure of modern society, and therefore the preconditions for strategic development of the state. The expansion of the electorate leads to the diversification of the elite structure in the form of the emergence of new competing groups, which in turn leads to the emergence of a new quality of the elite.

Key words: *political elite, state-administrative elite, political-administrative elite, democratization, postmodern society, postmodern state, public administration, public space, structural interaction of elites, functions of elites, development of elites.*